

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Το *Σήμερα* ήταν ένα βραχύβιο περιοδικό που επιβίωσε δεκαεπτά, μόνο, μήνες (Γενάρης 1933 - Μάης 1934), ακολουθώντας τη μοίρα των περισσότερων περιοδικών του είδους του. Συνολικά κυκλοφόρησαν δεκαπέντε τεύχη· έντεκα μέσα στο 1933, και τέσσερα το 1934· από αυτά, δύο τεύχη ήταν διπλά. Όταν, τον Μάιο του 1934, διέκοψε ξαφνικά την έκδοσή του, δεν εξήγησε τους λόγους που ανάγκασαν τους εκδότες του σε αυτήν την ενέργεια.

Το *Σήμερα* δεν θέλησε να είναι ένα καθαρά λογοτεχνικό περιοδικό, αλλά ένα όργανο κοινωνικής και πολιτικής κριτικής. Οι προγραμματικές δηλώσεις του προϊδεάζουν για τον χαρακτήρα του:

Το *Σήμερα* εμφανίζεται με πρόγραμμα όχι στενά λογοτεχνικού περιοδικού, αλλ' ως όργανο μαχητικής κριτικής και ελέγχου, ακόμα όμως και δημιουργικής προσπάθειας.

Θ' αντιμετωπίσουμε τα σύγχρονα ζωτικά προβλήματα με την ανησυχία που χαρακτηρίζει την εποχή μας και μ' ένα βαθιά διεθνιστικό πνεύμα.

Πιστεύουμε στην αλληλεγγύη όλων των λαών. Και γι' αυτό θα παρακολουθήσουμε με συμπάθεια, αλλά και με ανεξαρτησία γνώμης και κριτικής, όλες τις προσπάθειες που τείνουν στο σκοπό αυτό. Ειδικότερα για την Ελλάδα, το περιοδικό μας στρέφει τον αγώνα του εναντίον καταστάσεων, ακόμα και προσώπων είτε στην τέχνη, είτε στην πολιτική, είτε στην επιστήμη ανήκουν, που για την επιβολή τους όλοι, λίγο ή πολύ, δείξαμε μιαν αμαρτωλή ανεκτικότητα.

Για την Ελληνική τέχνη και διάνοξη θα επιδιώξουμε να αποσπαστούν από τα στενά και στείρα ελληνοκεντρικά πλαίσια και να κινηθούν σ' ένα ζωντανό και γόνιμο παγκόσμιο πνευματικό χώρο .

(τχ. 1, Γενάρης 1933, σ. 1)

Η πορεία του περιοδικού υπήρξε συνεπής με τις προγραμματικές δηλώσεις του. Όπως σωστά παρατηρεί ο Τάσος Βουρνάς, "το *Σήμερα* σαν πνευματικό όργανο υπήρξε η έκφραση της αστικής πρωτοπορίας στον τόπο μας [...] με κύρια επιδίωξη την ένωση των αντιφασιστικών και αντιπολεμικών δυνάμεων στον αγώνα κατά του φασισμού και κατά του πολέμου"¹. Ενδεικτικοί είναι οι τίτλοι των άρθρων του Παύλου Γκίκα "Δικτατορία και φασισμός" (τχ. Β1) και του Χρ. Ευελπίδη "Το κύμα του φασισμού" (τχ. 7). Τον Μάιο του 1933 πάνω από εκατό Έλληνες διανοούμενοι, κρατικοί λειτουργοί, γιατροί, μηχανικοί, δικηγόροι και δημοσιογράφοι υπογράφουν διαμαρτυρία ενάντια στον φασιστικό κίνδυνο (τχ. 5).

Οι πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα, στα Βαλκάνια και στην Ευρώπη γενικότερα απασχολούν τους συνεργάτες του περιοδικού. Δημοσιεύονται συνεργασίες του Ξ. Λευκοπαρίδη "Απορίες..." (τχ. 10), "Γύρω από τη Βαλκανική Ένωση" (τχ. 4), του Herbert Morrison "Η κατάσταση στη Σοβιετική Ρωσία" (τχ. Β3), του Κώστα Ουράνη "Πολιτική και πολιτικό" (τχ. 11-12).

Η ιδεολογική αντιπαράθεση του *Σήμερα* με άλλα περιοδικά της εποχής -κυρίως με την δεξιά *Ιδέα* του Σπύρου Μελά και τους αριστερούς *Νέους Πρωτοπόρους*- είναι συχνά έντονη². Ενδεικτικά είναι τα παρακάτω παραθέματα:

Η *Ιδέα* μας προειδοποιεί ότι θα πολεμήσει τις υλιστικές θεωρίες, γιατί νομίζετε; γιατί αρνούνται την ελευθερία, την ατομικότητα, το ρόλο της θέλησης! Και πρώτα μεν έχουμε να παρατηρήσουμε πως έτσι απόλυτα διατυπωμένα όλα αυτά είναι ψευδέστατα, και δείχνουν πως με πολύ χοντρά παπούτσια μπαίνει η *Ιδέα* στο χώρο της φιλοσοφίας. Ίσως μόνον έτσι μπορούσε ν' αφήσει ίχνη.
(τχ. 1, Γενάρης 1933, 23)

Στους *Νέους Πρωτοπόρους* γίνεται έντονη κριτική των πολιτικών θέσεων που εκφράζονται μέσα από τις σελίδες του *Σήμερα*.

-
1. Βουρνάς Τάσος, "Μια επισκόπηση των πνευματικών αξιών στην Ελλάδα", περ. *Επιθεώρηση Τέχνης*, 15 (1962) 530.
 2. Μια συνοπτική παρουσίαση των περιοδικών της εποχής βλ. Αλέξ. Αργυρίου, "Τάσεις της κριτικής σκέψης στο μεσοπόλεμο", στον τόμο *Η κριτική στη νεότερη Ελλάδα*, Αθήνα, Εταιρεία Σπουδών, 1981 σ.229-231.

Το *Σήμερα* οι "ανησυχίες" του και ο "διεθνισμός" του δεν είναι παρά η άλλη όψη της *Ιδέας* - η συγχρονισμένη να πούμε! Για το προλεταριάτο και τους πραγματικά αριστερούς διανοούμενους είναι μια εκδήλωση βλαβερή και αντεπαναστατική, που δεν εξυπηρετεί παρά την αστοσύνη. Ποιές είναι οι κοινωνικές και πολιτικές τους αρχές; Δεν τις λένε ξεκάθαρα οι κύριοι που το βγάζουνε, μα αυτό δεν μας εμποδίζει εμάς να τις βλέπουμε σε κάθε του σελίδα. Είναι ακριβώς οι αντιλήψεις και θεωρίες της σοσιαλδημοκρατίας. (*Νέοι Πρωτοπόροι*, τχ. 6, Ιούνης 1933, 195-196)

Ακολουθεί η απάντηση του *Σήμερα*:

Δεν είναι δυνατό ν' αρνηθούμε εμείς μια κριτική απάνω στ' άρθρα μας. Κάθε άλλο. Αυτό που δεν έχουμε τη διάθεση ν' ανεχθούμε είναι ο τόνος, η γλώσσα και τα υπονοούμενα των *Νέων Πρωτοπόρων*. Δεν εννοούμε να γίνουμε κι εμείς μια ευκαιρία για την "πολιτική" τους δημοκοπία. Το ξαναλέμε: νομίζουμε ότι ο εχθρός είναι προς τα δεξιά και ότι προς τα εκεί πρέπει να στρέψουμε την προσοχή μας. (τχ. 9, Σεπτέμβρης 1933, 288)

Οι λογοτεχνικές συνεργασίες, με εξαίρεση ένα ποίημα του Κώστα Ουράνη (τχ. 9), περιορίζονται στην κριτική. Δημοσιεύονται μελέτες για τον Βαλερύ (τχ. 1), τον Ροΐδη (τχ. 1, 3, 4, 5, Β2), τον Προυστ (τχ. 2), τον Παλαμά (τχ. 2), τον Καβάφη (τχ. 5), τον Σολωμό (τχ. 6), τον Δροσίνη (τχ. 7) και τον Παπαδιαμάντη (τχ. 8-9). Επιπλέον, σε κάθε τεύχος υπάρχει παρουσίαση ή κριτική νέων βιβλίων και περιοδικών -συνήθως από τον Άλκη Θρύλο.

Υπεύθυνος και ταχτικός συνεργάτης του περιοδικού ήταν ο *Ξενοφών Λευκοπαρίδης* (1898-1971), με συνεργασίες πολιτικού περιεχομένου. Ταχτικοί επίσης συνεργάτες ήταν και οι εξής: *Γιάννης Μηλιάδης* (1895-1975), με βιβλιοκρισίες και κριτικές θεατρικών παραστάσεων· *Κώστας Ουράνης* (1890-1953), με πολιτικά κείμενα, μια μελέτη για τον Βαλερύ και το μοναδικό ποίημα του περιοδικού· *Φάνης Μιχαλόπουλος* (1901-1960), με ιστορικές μελέτες και κριτικές· *Κλέων Παράσχος* (1894-1964) με κριτικές και μελέτες για τον Δραγούμη, τον Ροΐδη κ.ά· *Τάκης Κ. Παπατσώνης* (1895-1976) με κριτικά και πολιτικά δοκίμια· *Ηλίας Τσι-*

ριμάκος (1907-1968), *Στρατής Σωμερίτης* (1901), τότε Γενικός Γραμματέας του Σοσιαλιστικού Κόμματος και διευθυντής της Σοσιαλιστικής Επιθεώρησης Άλκης Θρύλος, κυρίως με βιβλιοκρισίες.

Τα Ευρετήρια του *Σήμερα*, που δημοσιεύονται εδώ, περιλαμβάνουν τρεις πίνακες: α) Πίνακα περιεχομένων κατά τεύχη, β) Πίνακα περιεχομένων κατά συγγραφείς και γ) Πίνακα προσώπων για τα οποία γίνεται λόγος.

Στον Πίνακα περιεχομένων κατά τεύχη, το όνομα του συγγραφέα και ο τίτλος της συνεργασίας αναγράφονται όπως ακριβώς απαντούν στο περιοδικό. Ο τίτλος και ο υπότιτλος χωρίζονται μεταξύ τους με άνω και κάτω τελεία (:). Στις ανυπόγραφες συνεργασίες, στη θέση του ονόματος του συγγραφέα, μπαίνει, σε αγκύλες, η λέξη *Δ/νοη*. Όπου κρίθηκε απαραίτητο, τον τίτλο της συνεργασίας ακολουθεί, σε αγκύλη, διευκρινιστικό σχόλιο. Στις βιβλιοκρισίες, όταν δεν αναφέρεται ο τίτλος του βιβλίου και στάθηκε αδύνατος ο εντοπισμός του από άλλες πηγές, μπαίνει ένα ερωτηματικό σε αγκύλη. Το ίδιο συμβαίνει και με τα μικρά ονόματα των συγγραφέων. Το σύμβολο →, στο τέλος της παραπομπής, δηλώνει ότι η συνεργασία συνεχίζεται και στο επόμενο τεύχος· το σύμβολο ←, δηλώνει συνέχεια από το προηγούμενο τεύχος, και το ↔ δηλώνει συνέχεια από το προηγούμενο και στο επόμενο.

Ο Πίνακας περιεχομένων κατά συγγραφείς περιλαμβάνει μόνο τις ενυπόγραφες συνεργασίες και είναι διαρθρωμένος σε δύο μέρη: των Ελλήνων συνεργατών και των μεταφραζομένων συγγραφέων. Οι συνεργασίες κάθε συγγραφέα καταχωρίζονται με τη σειρά που απαντούν στο περιοδικό. Τα αρχικά Η.Ι.Τ. ταυτίστηκαν με τον Ηλία Τσιριμώκο που υπογράφει άλλοτε με τα αρχικά και άλλοτε με το ψευδώνυμο Παύλος Γκίκας. Έμειναν όμως αταύτιστα τα αρχικά Γ.Κ., Λ., Γ.Μ., και Μ., καθώς και ο Γιαννιώτης επιστολογράφος που υπογράφει με τα γράμματα ΓΚΛ-Σ. Ως τακτικός συνεργάτης του περιοδικού αναφέρεται και ο άγνωστός μου Κώστας Πάγκαλος, ο οποίος όμως δεν έχει καμία ενυπόγραφη συνεργασία· επομένως, σε αυτόν θα ανήκουν μερικά από τα ανυπόγραφα σημειώματα που απέδωσα στη *Δ/νοη*.

Στον Πίνακα προσώπων περιλαμβάνονται όλα τα ονόματα που απαντούν στις σελίδες του περιοδικού, εκτός από τα ονόματα Χριστός, Παναγία κ.τ.ό., και τα ιστορικο-μυθολογικά. Ο αστερίσκος (*) που ακολουθεί την παραπομπή σε μία μόνο σελίδα δηλώνει εκτενή αναφορά.